

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد علوم و تحقیقات شاهرود

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A.)

گرایش : خصوصی

عنوان :

بررسی اصل نسبی بودن آراء محاکم حقوقی

استاد راهنما :

دکتر علی رضوانی

نگارش :

جواد علی نژاد

زمستان ۱۳۹۳

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد علوم و تحقیقات شاهرود

دانشکده انسانی، گروه حقوق

پایان نامه برای دریافت درجه کارشناسی ارشد (M.A)

گرایش: خصوصی

عنوان:

بررسی اصل نسبی بودن آرای محاکم حقوقی

نگارش: جواد علی نژاد

زمستان ۱۳۹۳

۱: دکتر علی رضوانی - استاد راهنما

۲: دکتر حسین قربانیان - استاد داور

۳: دکتر امیرخواجه زاده - استاد داور

معاونت پژوهش و فن آوری

به نام خدا

مشور اخلاق پژوهش

بیامری از خداوند بجان و اعتقاد به این که عالم محضر خداست و بمواره ناظر بر اعمال انسان و به منظور پاس داشت مقام بلند دانش و پژوهش و نظریه اہمیت جایگاه دانشگاه در اعلامی فرسنگ و تمدن بشری، ماد انجمنیان و اعضاء بیات علمی واحد های دانشگاه آزاد اسلامی متمد می کردیم اصول زیر را در انجام فعالیت های پژوهشی مد نظر قرار داده و از آن تخطی نکنیم:

۱- اصل حقیقت جویی: تلاش در راستای پی جویی حقیقت و وفاداری به آن و دوری از حرکت ز پنهان سازی حقیقت.

۲- اصل رعایت حقوق: التزام به رعایت کامل حقوق پژوهشگران و پژوهیدگان (انسان، حیوان و نبات) و سایر صاحبان حق.

۳- اصل مالکیت مادی و معنوی: تمهید به رعایت کامل حقوق مادی و معنوی دانشگاه و کلیه همکاران پژوهش.

۴- اصل منافع ملی: تمهید به رعایت مصالح ملی و در نظر داشتن به پیشبرد و توسعه کشور در کلیه مراحل پژوهش.

۵- اصل رعایت انصاف و امانت: تمهید به اجتناب از حرکت ز جانب داری غیر علمی و حفاظت از اموال، تجهیزات و منابع در اختیار.

۶- اصل رازداری: تمهید به صیانت از اسرار و اطلاعات محرمانه افراد، سازمان ها و کشور و کلیه افراد و نهاد های مرتبط با تحقیق.

۷- اصل احترام: تمهید به رعایت حریم ها و حرمت ها در انجام تحقیقات و رعایت جانب تقد و خودداری از حرکت ز حرمت شکنی.

۸- اصل ترویج: تمهید به رواج دانش و اشناء نتایج تحقیقات و انتقال آن به همکاران علمی و دانشجویان به غیر از مواردی که منع قانونی دارد.

۹- اصل برانت: التزام به برانت جویی از حرکت ز رفتار غیر حرفه ای و اعلام موضع نسبت به کسانی که حوزه علم و پژوهش را به شائبه های غیر علمی می آلائند.

پردیس تحصیلات تکمیلی علوم و تحقیقات شهردود

تعهد نامه اصالت رساله یا پایان نامه

اینجانب جواد علی نژاد دانش آموخته مقطع کارشناسی ارشد ناپیوسته در رشته حقوق گرایش خصوصی که در تاریخ ۱۳۹۳/۱۱/۰۹ از پایان نامه خود تحت عنوان (بررسی اصل نسبی بودن آرای محاکم حقوقی) با کسب نمره ۱۷/۲۵ (هفده و بیست و پنج صدم) و درجه خوب دفاع نموده ام بدینوسیله متعهد می شوم:

۱) این پایان نامه حاصل تحقیق و پژوهش انجام شده توسط اینجانب بوده و در مواردی که از دستاوردهای علمی و پژوهشی دیگران (اعم از پایان نامه، کتاب، مقاله و ...) استفاده نموده ام، مطابق ضوابط و رویه موجود، نام منبع مورد استفاده و سایر مشخصات آنرا در فهرست مربوطه ذکر و درج کرده ام.

۲) این پایان نامه قبلاً برای دریافت هیچ مدرک تحصیلی (هم سطح، پایین تر یا بالاتر) در سایر دانشگاهها و موسسات آموزش عالی ارائه نشده است.

۳) چنانچه بعد از فراغت از تحصیل، قصد استفاده و هرگونه بهره برداری اعم از چاپ کتاب، ثبت اختراع و ... از این پایان نامه را داشته باشم، از حوزه معاونت پژوهشی واحد، مجوزهای مربوطه را اخذ نمایم.

۴) چنانچه در هر مقطع زمانی خلاف موارد فوق ثابت شود، عواقب ناشی از آن را می پذیرم و دانشگاه آزاد اسلامی واحد علوم و تحقیقات مجاز است با اینجانب مطابق ضوابط و مقررات رفتار نموده و در صورت ابطال مدرک تحصیلی ام هیچگونه ادعایی نخواهم داشت.

نام و نام خانوادگی: جواد علی نژاد

تاریخ و امضاء:

سپاسگزاری

بی عنایات ذات لایزال، جد و جهد آدم خاکی راهی نپوید و سودی نجوید. ایزدمنان راسپاسگذارم که توفیق داد تا در راه دانش گام نهاده و تلاشی هرچندانک بنمایم. بر حسب وظیفه برخویش واجب دانسته تا راهنمایم را تقدیر نمایم و از راهنمایی های دلسوزانه استاد راهنمای بزرگوام جناب آقای دکتر علی رضوانی که از هیچ تلاشی برای ترقی و تعالی این حقیر دریغ ننموده و همواره مشوق من در راه کسب دانش بوده اند تقدیر نمایم.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

چکیده..... ۱

فصل اول : کلیات

۱-۱- مقدمه..... ۳

۱-۲- بیان مساله..... ۳

۱-۳- پرسش ها..... ۴

۱-۴- فرضیه ها..... ۴

۱-۵- اهداف..... ۵

۱-۵-۱- هدف کلی..... ۵

۱-۵-۲- هدف جزئی..... ۵

۱-۶- اهمیت موضوع و دلیل انتخاب..... ۵

۱-۷- پیشینه تحقیق..... ۵

۱-۸- روش تحقیق..... ۶

فصل دوم : تعاریف و مفاهیم

۲-۱- مفهوم اثر رای..... ۸

۲-۲- تعریف محاکم حقوقی..... ۹

۲-۲-۱- دادگاه های عمومی..... ۱۰

۲-۲-۳- حکم دادگاه..... ۱۰

۲-۳-۱- قابلیت استناد احکام..... ۱۱

۲-۳-۲- قابلیت استناد بر مبنای طبیعت حق مورد نزاع..... ۱۳

۲-۳-۳- اعتبار احکام..... ۱۳

۲-۳-۴- معیار شناسایی حکم..... ۱۷

۲-۳-۴-۱- ضابطه شکلی..... ۱۸

۲-۳-۴-۲- ضابطه ماهوی..... ۱۸

۲-۴- تصمیم حسی..... ۲۱

فصل سوم : آثار مترتب بر آراء حقوق

- ۳-۱-۱- اعتبار امر مختومه..... ۲۴
- ۳-۱-۱- جایگاه اعتبار مختومه در رابطه با احکام دادگاه های خارجی..... ۲۷
- ۳-۱-۲- مستثنیات قاعده اعتبار امر مختوم..... ۲۸
- ۳-۲- اثر رای بر ادله اثبات نتیجه رای..... ۲۹
- ۳-۳- آثار رای قطعی..... ۳۰
- ۳-۴- زمان اثر گذاری اصل بنی بودن در آرای حقوقی..... ۳۱

فصل چهارم : آثار مترتب بر اصل بنی بودن رای

- ۴-۱- ارتباط اصل نسبی بودن رای با حجیت امر قضاوت شده..... ۳۳
- ۴-۱-۱- حجیت امر قضاوت شده..... ۳۳
- ۴-۲- اثر اصل نسبی بر احکام دادگاه..... ۳۶
- ۴-۲-۱- اجتهات موضوعی و حکمی..... ۳۷
- ۴-۲-۲- قسمت های رای..... ۳۸
- ۴-۳- اثر اصل نسبی بر تصمیمات حبسی..... ۴۵
- ۴-۳-۱- انواع تصمیمات حبسی..... ۴۵
- ۴-۳-۱-۱- احکام حبسی..... ۴۵
- ۴-۳-۲- قواعد تصمیمات حبسی و مقایسه آثار آن با آثار احکام توافقی..... ۴۸
- ۴-۴- اثر اصل نسبی بر گزارش اصلاحی..... ۵۰
- ۴-۴-۱- درخواست سازش و صدور ترازین اصلاحی قبل از طرح دعوی..... ۵۱
- ۴-۴-۲- درخواست سازش در اثناء رسیدگی..... ۵۱
- ۴-۴-۳- نظر اول..... ۵۲
- ۴-۴-۴- نظر دوم..... ۵۶
- ۴-۴-۵- گزارش اصلاحی مستقل..... ۵۸
- ۴-۴-۶- گزارش اصلاحی غیر مستقل..... ۵۸

فصل پنجم : دامنه شمول اصلی نسبی بودن رای

- ۵-۱- اثر رای نسبت به اصحاب دعوی..... ۶۵
- ۵-۱-۱- مفهوم قائم مقام قانونی و تفاوت آن با نمایندگی..... ۶۷
- ۵-۱-۱-۱- رویه های قضایی در مورد قائم مقام..... ۷۱

۸۰	۲-۵- اثر رای نسبت به شخص ثالث
۸۱	۱-۲-۵- بررسی و شرایط و آثار اعتراض ثالث
۸۱	۱-۱-۲-۵- تعلیق و تاخیر اجرای حکم
۸۳	۲-۲-۵- ابقاء و یا الغای حکم معترض علیه
۸۳	۳-۲-۵- اثر اعتراض شخص ثالث به سایر اشخاص
۸۴	۱-۳-۲-۵- اثر انتقالی
۸۴	۳-۵- نسبی بودن قرار دادگاه
۸۴	۱-۳-۵- انواع قرارها
۸۴	۱-۱-۳-۵- قرارهای قاطع
۸۴	۲-۱-۳-۵- انواع قرارهای قاطع دعوی
۸۸	۲-۳-۵- قرارهای مقدماتی و تمهیداتی
۸۹	۳-۳-۵- قرارهای قرینه و ساده
۹۰	۴-۳-۵- آثار قرارهای اعدادی
۹۳	نتیجه گیری
۹۵	پیشنهادات
۹۶	منابع

چکیده

پس از آن که دادگاه رأی خود را انشاء و صادر کرد، بر این تصمیم قضایی آثار مترتب می‌شود؛ رأی حجیت امر قضاوت شده می‌یابد؛ از نیروی امر قضاوت شده برخوردار می‌شود؛ گاهی نیز برای حکم نیرویی اجرایی حاصل می‌گردد؛ اصحاب دعوا از توان اثباتی آن بهره می‌برند. گاه آثار حکم محدود به اشخاصی است که در دادرسی متهمی به آن رأی دخالت داشته‌اند؛ گاهی دیگر آثار حکم به طرفین دادرسی سابق محدود نمی‌شود؛ نتیجه کار قضایی دادگاه به عنوان پدیده‌ای حقوقی، که با رعایت تشریفات خاصی به دست آمده است، در برابر عموم شهروندان قابل استفاده و استناد است.

در مواردی که حکم دادگاه جز نسبت به اصحاب دعوا اثر ندارد، از اصل نسبی بودن رأی قضایی سخن می‌گوییم؛ فراتر از خواهان و خوانده که صاحبان دعوای منجر به آن رأی بوده‌اند، اصولاً شخصی دیگر نه سودی می‌برد و نه زیانی بر او وارد می‌شود.

واژگان کلیدی: دادگاه، ثالث، دعوا، رأی حقوقی نسبی.

فصل اول : کلیات

۱-۱- مقدمه:

اگرچه در مورد اصل نسبی بودن رای دادگاه، به صورت مستقل و منصوص در متن قانون اشاره ای نشده است اما بی تردید مبنای بسیاری از قواعد موجود بویژه در حقوق دادرسی خصوصی است. برای توجیه اصل نسبی بودن رای گاهی آن را به قراردادها مانند کرده و در جهت تفاوت اصل نسبی بودن با سایر قواعد اختصاصی به بررسی اعتبار امر مختومه و جایگاه آن پرداخته شده و استثنائات وارده به این قاعده را بررسی نموده اند. با توجه به اینکه از زمان صدور رای تا به اجرا گذاشتن آن مراحل مختلفی وجود دارد در هر مرحله اثر اصل نسبی بودن رای نیز متفاوت می باشد. اثری که از اصل نسبی بودن رای به وجود می آید شامل ارتباط این اصل با حجیت امر قضاوت شده و اسباب مواجهه حکم می باشد نسبت به رابطه بین شرکا و مال مشترک با اصل نسبی بودن نیز پیوند عمیق و مستقیم وجود دارد اثر اصل نسبی بودن محدود به آرای محاکم نمی باشد و به سایر تصمیمات دادگاه همچون گزارش اصلاحی و تصمیمات حسبی نیز قابل تسری است محدود به این اصل بر حسب اینکه طرفین دعوی به عنوان اصیل در دادرسی شرکت دارند دارای آثاری می باشد که این آثار با شرایطی نسبت به نماینده و یاقائم مقام اصیل یکسان است در صورتی که رای صادره از دادگاه به حقوق شخص ثالث تعرض نماید شخص ثالث می تواند در غالب اعتراض به آن دعوی وارده شده و از حقوق خود دفاع نماید اگرچه به نظر می رسد که این اصل فقط در مورد آرای صادره از محاکم جاری می باشد ولی قرارهای دادگاه نیز می توانند با شرایطی از اصل نسبی بودن تبعیت کنند که موارد فوق در پنج فصل و بخش های مختلف مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

۱-۲- بیان مساله :

با صدور رأی دادگاه و لازم الاجرا شدن آن، در روابط قضایی طرفین، نوعی دگرگونی به وجود می آید که پیش از آن وجود نداشته است؛ حقوق و قضا این دگرگونی قضایی را که ناشی از نتیجه کار قضایی و فرآیند دادرسی است، در شمول اداره قانون قرار می دهد؛ به همین سبب، زندگی قضایی شهروندان که از

مجموعه کنش و واکنش‌های حقوقی تشکیل می‌یابد، از منظر حقوقی تنها در دوران محاکمه، زیر پوشش حمایتی عام و نوعی قانون قرار ندارد؛ پس از دادرسی نیز رأی، قانون خاص و قاعده‌ی رفتار^۱ و روابط قضایی آنان می‌باشد؛ این قاعده رفتاری باید همواره در میان دادباخته و داد برده اجرا گردد؛ به گونه‌ای که، ایشان حتی به بهانه اجمال و ابهام در آن نیز نمی‌توانند از اثرگذاری رأی دادگاه بر خود سرباز زنند؛ زیرا، اختلافات آنان در خصوص مفاد رأی، تفسیر عبارات آن و همچنین اختلافات مربوط به آثار رأی که از اجمال یا ابهام رأی یا منطوق آن حادث می‌شود، در دادگاهی که حکم را صادر کرده است، رسیدگی می‌شود.^۲

اصل نسبی بودن رأی دادگاه که مدلول خروج از وضعیت طبیعی، نشانه ورود به وضعیت مدنی و قلمرو حاکمیت قضایی قانون است، ظاهراً از پشتوانه اخلاقی نیز بهره‌مند است؛ هر چند این اصل، در متنی قانونی منصوص نشده، اما بی‌تردید مبنای بسیاری از قواعد موجود به ویژه در حقوق دادرسی خصوصی است

۱-۳- پرسش‌ها:

۱: آیا اصل نسبی بودن فقط مختص آرای می‌باشد یا قرارهای و دستورات دادگاه رانیز شامل می‌شود؟

۲: دامنه شمول اصلی نسبی بودن رأی نسبت به چه کسانی است؟

۳: زمان اثرگذاری اصل نسبی بودن رأی از چه زمانی صورت می‌گیرد؟

۱-۴- فرضیه‌ها:

باتوجه به سوالات تحقیق فرضیات آن به شرح زیر است:

۱- به نظر می‌آید اصل نسبی بودن رأی علاوه بر آرای محاکم برقرارهای صادره نیز موثر است و در قرارهای صادره از دادگاه نیز موثر است

۱. اشاره به گفته امانوئل کانت (بیست دوم آوریل ۱۷۲۴ تا دوازدهم فوریه ۱۸۰۴ میلادی) است:

«Agistoujours de tellesorteque la maxime de ta volonté, c'est-à-dire la règle à laquelletuobéis, puisserevêtir la e»

<http://philovicto.free.fr/kant.htm> , 2010-06-20

۲. ماده ۲۷ قانون اجرای احکام مدنی: اختلافات راجع به مفاد حکم همچنین اختلافات مربوط به اجرای حکم که از اجمال یا ابهام حکم یا محکوم به حادث می‌شود در دادگاهی که حکم را صادر کرده رسیدگی می‌شود.

۲- اصل نسبی بودن که در رابطه طرفین حاضر در جلسه دادرسی موثر است در مواردی علاوه بر طرفین به اشخاص ثالث نیز اثر می گذارد

۳: زمان اثر گذاری اصل نسبی بودن رای در احکام انشایی از زمان قطعیت واحکام اعلامی از زمان صدور می باشد

۱-۵-۵-اهداف

۱-۵-۱-هدف کلی

هدف از این تحقیق بررسی اصل نسبی بودن آرای محاکم می باشد و با توجه به اینکه نتیجه ی کاری قضایی دادگاه به عنوان پدیده ای حقوقی که بارعایت تشریفات خاصی به دست آمده در برابر عموم شهروندان قابل استفاده و استنباط است برآنیم تا آثار حکم رانسبت به طرفین و سایر افراد بررسی نمائیم و پیشنهاد و ارائه راهکار و اثبات یانفی فرایض فوق الاشاره را با تاسی از قوانین موجود بنماییم.

۱-۵-۲-هدف جزئی

نظریه اینکه ممکن است از رای صادره علیه دونهفرکه در دادرسی شرکت دارند به اشخاص خارج از دادرسی وارد شود برآنیم که این موضوع را بررسی نموده و در جهت آگاهی افراد قدمی اگرچه اندک برداشته باشیم.

۱-۶-اهمیت موضوع و دلیل انتخاب

با توجه به عدم آگاهی افراد از حقوق خود در مقابل دیگران برآن شدیم که موضوع اصل نسبی بودن رای را بررسی نمائیم و از انگیزه های انتخاب این موضوع با توجه به برخورد مستقیم با افرادی که به محاکم مراجع می نمایند و این بحث در ارتباط مستقیم با شغل اینجانب می باشد می توان نام برد.

۱-۷-پیشینه تحقیق:

در خصوص پیشینه این تحقیق باید گفت در این رابطه و به صورت کامل تحقیقی صورت و چون اصل نسبی بودن رای به صورت منصوص در قوانین بیان نشده است گاهی نویسندگان و حقوقدانان در تالیفات خود به صورت خلاصه مطالبی را به این حوزه اختصاص داده اند از جمله مقاله ای باین موضوع توسط جمال

صالحی ذهابی در مجله حقوقی دادگستری سال ۱۳۷۴ نام برد. همچنین در بحث اعتبار امر مختومه و اعتبار امر قضاوت شده در تالیفات دکتر کاتوریان به صورت غیر مستقیم به این بحث پرداخته است

۱-۸- روش تحقیق:

روش به کار گرفته شده در این تحقیق از نوع توصیفی-تحلیلی است و روش گردآوری کتابخانه ای می باشد به این صورت که با مراجعه به کتابخانه های مختلف اطلاعات گرفته شده است همچنین با نقد و بررسی آرای صادره از محاکم حقوقی نیز اطلاعاتی گردآوری شده است

فصل دوم

تعاریف و مفاهیم

۲-۱- مفهوم اثر رأی

مقصود از اثر رأی در اصل نسبی بودن، اثر مستقیم آن بر اصحاب دعوا است؛ بدین معنی که حکم، اولاً و بالذات در حق خواهان و خوانده مؤثر باشد؛ حقوق و التزامات آنان را افزایش داده و یا از آن بکاهد. التزامات ناشی از حکم، بدون واسطه بر خوانده تحمیل شده و در مقابل، خواهان، منتفع اصلی و نخستین از این رأی باشد. بنابراین، در صورتی که دادباخته، شریک و سهامدار شرکتی باشد، محکومیت او در برابر بستانکار، در دارایی شرکت تأثیری نداشته و شرکت نسبت به پرداخت محکوم^۱ به از اموال شرکت، الزامی ندارد؛ اما، دادبرده به جهت اثر مستقیم رأی در دارایی دادباخته، می‌تواند اموال و حقوق مالی او را که قابل نقل و انتقال و فروش هستند، اعم از آن که نزد شرکت باشد و یا شخص دیگری، توقیف نموده و برابر مقررات مربوط به اجرای ثبت یا اجرای احکام مدنی^۱ به فروش رساند. به همین دلیل بستانکاران شخصی شرکا حق ندارند طلب خود را از دارایی شرکت، تأمین یا وصول کنند؛ اما، می‌توانند نسبت به سهمیه مدیون خود از منافع شرکت یا سهمی که در صورت انحلال شرکت ممکن است به وی تعلق گیرد، اقدام قانونی مقتضی به عمل آورند به همین ترتیب بدهکاری شرکت در دارایی شرکا و سهامداران تأثیری نداشته و در صورت توقف شرکت از تأدیه‌ی دیون، با صدور حکم ورشکستگی شرکت‌های تضامنی، مختلط و یا نسبی، اموال شخصی شرکای ضامن، مصون از تعرض بوده و مهر و موم نخواهد شد؛ افزون بر این، در صورتی که شریک یا سهامدار شرکت، مطابق ماده ۱ قانون تجارت، تاجر محسوب شود، ورشکستگی شرکت با ورشکستگی شرکا و سهامداران ملازمه ندارد.

۱. ماده‌ی ۸۷ قانون اجرای احکام مدنی : هر گاه مال متعلق به محکوم علیه نزد شخص ثالث اعم از حقوقی یا حقیقی باشد یا مورد درخواست توقیف طلبی باشد که محکوم علیه از شخص ثالث دارد اختطاری در باب توقیف مال یا طلب و میزان آن به پیوست رونوشت اجراییه به شخص ثالث ابلاغ و رسید دریافت می‌شود و مراتب فوراً به محکوم علیه نیز ابلاغ میشود گردد.

هر حکم افزون بر این اثر مستقیم، اثر غیرمستقیم نیز دارد؛ حکمی که علیه شرکت تجارتي صادر می‌شود یا حکمی که تاجری را به تأدیه‌ی مبلغی بابت خسارت به رقیب تجاری یا هر شخص دیگری ملزم و محکوم می‌نماید، به صورت غیرمستقیم و به واسطه‌ی تأثیر در دارایی تاجر، در حق طلبکاران و غرمای تاجر مؤثر است و دارایی آنها را که وثیقه‌ی عمومی مطالبات بستانکاران از شرکت و تاجر می‌باشد، کاهش داده و بر جنبه منفی آن می‌افزاید.^۱ اثر غیرمستقیم رأی، همواره خفیف نیست؛ گاهی به دلیل موقعیت‌های خاص قانونی و به منظور تضمین در وصول مطالبات، اثر غیرمستقیم حکم نسبت به اشخاص ثالث شدید به نظر می‌رسد.

طلبکاران شخصی شرکا در صورتی که نتوانسته باشند طلب خود را برابر مقررات اجرای ثبت یا اجرای احکام مدنی، از دارایی شخصی بدهکار خود وصول کنند و سهم بدهکار از منافع شرکت برای تأدیه‌ی طلب آنها کافی نباشد، می‌توانند انحلال شرکت را تقاضا نمایند؛ اعم از آنکه شرکت برای مدت محدود و یا غیرمحدود تشکیل شده باشد، مشروط بر اینکه، حداقل شش ماه قبل، قصد خود را به وسیله اظهارنامه‌ی رسمی به اطلاع شرکت رسانیده باشند؛ برای کاهش اثر غیرمستقیم رأی محکومیت شریک بر شرکت، شرکت یا برخی از شرکا می‌توانند تا هنگامی که حکم نهایی انحلال صادر نشده، با تأدیه‌ی طلب مزبور تا حد دارایی بدهکار در شرکت یا با جلب رضایت آنان به طریق دیگر از انحلال شرکت جلوگیری کنند. به همین ترتیب هرگاه حکم ورشکستگی شرکای ضامن در ضمن حکم ورشکستگی شرکت یا به موجب حکم جداگانه صادر شده باشد،^۲ با ورشکستگی شرکت‌های تضامنی، مختلط یا نسبی، اموال شخصی شرکا نیز مهروموم خواهد شد

۲-۲ تعریف محاکم حقوقی:

مراجع (جمع مرجع) در لغت به معنای رجوع کننده است و قضائی در لغت به معنای حکم کردن، ادا کردن، گزاردن و روا کردن است. مراجع قضائی در معنای عام و گسترده شامل تمامی دادگاه‌ها و دادرها می‌باشد اعم از دادگاه‌ها و دادرهای عمومی دادگستری که به دعاوی حقوقی یا کیفری مردم رسیدگی می‌کنند و یا

^۱ اسکینی، ربیعا، حقوق تجارت ورشکستگی تصفیه امور ورشکسته، چاپ یازدهم، ۱۳۸۷، ص ۲۳۰

قسمت دوم ماده ۴۳۹ قانون تجارت: در صورت ورشکستگی شرکت‌های تضامنی مختلط یا نسبی اموال شخصی شرکا ضامن مهر و موم نخواهد شد مگر اینکه حکم ورشکستگی آن‌ها نیز در ضمن حکم ورشکستگی شرکت یا به موجب حکم جداگانه صادر شده باشد.

^۲ صقری، محمد، حقوق بازرگانی ورشکستگی نظری و عملی، چاپ اول، ۱۳۷۶

دادگاه‌های اختصاصی که به موجب قوانین خاص ایجاد شده‌اند. مراجع قضائی در معنای خاص منحصرًا محاکم دادگستری است بنابراین دادگاه‌های عمومی و دادگاه‌های انقلاب و دیوان عدالت اداری و دادگاه انتظامی قضات و خلاصه تمامی سازمانها ارگانهای موجود در بطن قوه قضائیه جزء تشکیلات قضائی کشور در مفهوم خاص محسوب می‌شوند. نخستین قانونی که در مورد تشکیلات دادگستری تصویب شد، در تاریخ ۲۱ رجب ۱۳۲۹ قمری، با عنوان قانونی اصول تشکیلات عدلیه و محاضر شرعیه و حکام صلح بود، که بعدها از سوی فرهنگستان ایران تشکیلات عدلیه به «سازمان دادگستری» تغییر نام داد. قانون یاد شده، در سالهای ۱۳۰۲، ۱۳۰۷، ۱۳۰۹، ۱۳۳۱۵، ۱۳۳۱، ۱۳۳۳، ۱۳۳۵، ۱۳۳۶، ۱۳۵۳، ۱۳۵۶ و پس از انقلاب اسلامی، در سالهای ۱۳۵۸، ۱۳۶۴، ۱۳۶۸، ۱۳۷۳ و ۱۳۷۶ و ۱۳۷۹، اصلاح شد، به هر حال، مبنا و پایه‌ی سازمان کنونی دادگستری، قانون تشکیلات دادگستری است که چه پیش و چه پس از انقلاب اسلامی، اصلاحات و تغییرهایی در آن بوجود آمد و آن قانون با اصلاحات انجام شده هم اکنون اجرا می‌شود.

۲-۲-۱ دادگاه‌های عمومی

محاکم عمومی دادگاه‌هایی است که حق رسیدگی به همه دعاوی و اختلافات را دارند بجز آنچه را که قانون در صلاحیت مرجع دیگری قرار داده است. دادگاه عمومی به تشخیص رئیس قوه قضائیه در مراکز بخش‌ها، شهرستانها و نقاط معینی از شهرهای بزرگ تشکیل می‌شود. به موجب ماده ۴ قانون اصلاح تشکیل دادگاه‌های عمومی و انقلاب مصوب مهر ماه ۱۳۸۱ در هر حوزه قضایی که، دادگاه عمومی بیش از یک شعبه داشته باشد شعب به حقوقی و جزایی تقسیم می‌شود. دادگاه عمومی حقوقی تنها به امور حقوقی و دادگاه‌های جزایی تنها به امر کیفری رسیدگی می‌کنند. البته در موارد ضرورت دادگاه حقوقی به امور کیفری و دادگاه کیفری به امور حقوقی رسیدگی می‌کند.

۲-۳ حکم دادگاه:

در این که «حکم» دادگاه به معنی مندرج در ماده ۲۹۹ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی،^۱ مشمول اصل نسبی بودن آرای قضایی است، تردیدی نیست؛ زیرا، با حکم دادگاه است که برای طرفین دعوا، حق و تکلیفی ایجاد، و یا اعلام و یا آن که وضعیت حقوقی جدیدی تأسیس می‌شود و احتمال

۱. ماده ۲۹۹ قانون آیین دادرسی مدنی: چنانچه رأی دادگاه راجع به ماهیت دعوا و قاطع آن به طور جزئی یا کلی باشد، حکم، و در غیر این صورت قرار نامیده می‌شود.

برخورد آن با حقوق اشخاص ثالث وجود دارد در نظام حقوقی ایران، اختیار دادرسی در حل و فصل اختلافات شهروندان، به اثبات، بیان حق و اعلام آن^۱ منحصر نمی‌باشد، اجرا و ایفای حق نیز تکلیف دادرسی است؛ حال آن که، در مغرب زمین ابتدا اختیار دادرسی منحصر در بیان حق بود. اما، پس از آن به اختیار دیگری متوسل شدند تا با اعمال قوهی حاکمیتی، برای اجرای اجباری رأی علیه دادباخته‌ی مستنکف از انجام منطوق رأی تدابیری به کار برند. امروزه حکم دادگاه، رأی دادرسی در موضوعی ترافعی و مورد اختلاف است که به صورت جزئی یا کلی قاطع دعوا می‌باشد. این تصمیم با این که هنوز قطعی نشده، دارای آثاری از جمله فراغ دادرسی بوده و تابع اصل نسبی بودن آرای قضایی است.

در مواد ۳۰۸، ۳۵۹ و ۴۰۴ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی، مفهوم اصل نسبی بودن آرای قضایی منصوص شده است. مدلول این مواد بیانگر آن است که حکم دادگاه مورد استفاده-ی غیرطرفین قرار نخواهد گرفت و فقط نسبت به اطراف آن مؤثر بوده و شامل کسی که در دعوا دخالت نکرده است، نخواهد بود.^۲ بر همین اساس است که هرگاه در خصوص دعوایی، رأیی صادر شود که به حقوق شخص ثالثی خللی رساند، شخصی که وی و یا نماینده‌اش در دادرسی منتهی به رأی به عنوان اصحاب دعوا دخالت نداشته‌اند، می‌تواند مطابق قواعد مربوط به نهاد «اعتراض شخص ثالث» نسبت به آن رأی اعتراض نماید استنادکردن به یک پدیده چیزی غیر از ادعای «وجود» آن باهدف بهره مندی از آثارش نیست. حکم، همانند قرارداد و مالکیت پدیده ای حقوقی است. امامعلوم نیست که وجود آن برای چه کسانی اعتبار دارد. ظاهراً اصل نسبت احکام آنرا تنها به اصحاب دعوی اختصاص می‌دهد. اگر حقیقتاً چنین باشد، درمسأله اعتبار حکم، مشکل حل نشده ای وجود ندارد. و حکمی که اثر الزام آورش طرفین دعوی را وادار به اطاعت می‌کند. اما اگر برای حکم، قابلیت استنادی مطلق باشد، باید دید آنهایی که طرف دعوی نبوده‌اند، از چه حمایتی در برابر حکم برخوردار میشوند

۱. شهید ثانی در تبیین این معنی چنین آورده‌اند: «... و إذا ادعی المدعی فإن وضع الحكم لزمه القضاء، إذا التمسه المقضی له فیقول: حکمت، أو قضیت، أو أفعدت، أو مضیت، أو ألزمت، و لا یکفی ثبت عندی، أو أن دعواک ثابتة و فی أخرج إلیه من حقه، أو أمره بأخذ العین، أو التصرف فیها قول جزم به العلامه، و توقف المصنف...» (جبعی العاملی، ۱۴۱۰، ج ۳، ص ۷۵).

۲. مفهوم همین اصل با عبارات زیر در ماده‌ی ۴۵۹ قانون آیین دادرسی دادگاه‌های عمومی و انقلاب در امور مدنی مقرر شده است: «رأی داور فقط درباره طرفین دعوا و اشخاصی که دخالت و شرکت در تعیین داور داشته‌اند و قائم مقام آنان معتبر است و نسبت به اشخاص دیگر تأثیری نخواهد داشت.»